

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Lori Gottlieb
MAYBE YOU SHOULD TALK TO SOMEONE

Copyright © 2019 by Lori Gottlieb
Illustrations copyright © 2019 by Arthur Mount
Translation Copyright © 2020 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03416-5

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

MOŽDA
bi trebalo
DA POPRIČAŠ
SA NEKIM

*Priča o jednom terapeutu,
terapeutovom terapeutu
i životu svih nas*

LORI
GOTLIB

Prevela Dubravka Trišić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2020.

Predloženo je da se sreća klasifikuje kao psihijatrijski poremećaj i da se uključi u buduća izdanja najvažnijih dijagnostičkih priručnika pod novim imenom: veliki afektivni poremećaj prijatne vrste. Na osnovu analize relevantne literature, pokazalo se da je sreća statistički abnormalna, da se sastoji od specifične grupe simptoma, da je povezana s nizom kognitivnih abnormalnosti i da verovatno odražava abnormalno funkcionisanje centralnog nervnog sistema. Jedina moguća primedba na ovaj predlog ostaje – to što sreća nije negativno ocenjena. Ipak, ova primedba je odbačena kao naučno beznačajna.

RIČARD Bental,
ŽURNAL MEDICINSKE ETIKE, 1992.

Čuveni švajcarski psihijatar Karl Jung je rekao:

Ljudi će učiniti sve, ma kako apsurdno to bilo, da izbegnu suočavanje sa sopstvenom dušom.

Ali je rekao i ovo:

Onaj ko pogleda unutra, taj će se probuditi.

Ovo je knjiga koja postavlja pitanje: „Kako se menjamo?“ i odgovara na njega: „Kroz odnos s drugima.“ Odnosi o kojima ovde pišem, između terapeuta i pacijenata, zahtevaju nepomućeno poverenje da bi se bilo kakva promena odigrala. Uz dopuštenja u pisanoj formi, uložila sam ozbiljan trud da sakrijem identitet pacijenata i sve prepoznatljive detalje, a u nekim slučajevima sam materijal i scenarije koji u stvarnosti potiču od više pacijenata ovde pripisala jednom. Sve promene su pažljivo razmotrene i odabrane uz temeljno preispitivanje, kako bi verno predstavile duh svake priče i istovremeno doprinele višem cilju: otkrivanju naše zajedničke ljudskosti, kako bismo jasnije sagledali sebe. Što će reći, ako se prepoznate na ovim stranicama, to je istovremeno i slučajno i namerno.

I jedna napomena o terminologiji: ljude koji idu na terapiju najčešće nazivamo pacijentima ili klijentima. Mislim da nijedna od te dve reči ne odražava u celosti prirodu odnosa koji imam s ljudima s kojima radim. Ali *ljudi s kojima radim* nije baš zgodan termin, a *klijent* može imati zbunjujuće značenje, s obzirom na različite konotacije, tako da ću u knjizi, radi jednostavnosti i jasnoće, upotrebljavati termin pacijent. Takođe, radi uštede u prostoru, psihoterapeute često nazivam kraće terapeutima (bez rodnog obeležja), a psihoterapiju jednostavno terapijom.

PRVI DEO

*Ništa ne želimo više nego da se oslobodimo neke boljke, a opet,
ništa nas ne plaši više od mogućnosti da nam oduzmu štaku.*

Džejs Boldvin

Idioti

BELEŠKA IZ KARTONA, DŽON:

Pacijent prijavljuje da oseća da je „pod velikim stresom“, da ima problema sa spavanjem i u odnosu sa suprugom. Izražava netrpeljivost prema drugima i traži pomoć „da se izbori sa idiotima“.

Imaj saosećanja.

Duboki uzdah.

Imaj saosećanja, imaj saosećanja, imaj saosećanja...

Ponavljam ovu frazu u sebi poput mantre dok četrdesetogodišnjak, koji sedi naspram mene, o svim ljudima u svom životu priča da su idioti. Zašto, pita se, ima toliko idiota na svetu? Da li se takvi rađaju? Ili postaju takvi? Možda, razmišlja on, to ima neke veze sa svim veštačkim dodacima u hrani koju jedemo u današnje vreme.

„Zato se ja trudim da jedem organsku hranu“, kaže. „Da ne bih postao idiot kao i svi ostali.“

Više ne znam o kom idiotu priča: o zubarki koja postavlja previše pitanja („od kojih nijedno nije retoričko“), o kolegi koji *samo* nešto pita („nikada ništa ne *izjavljuje*, jer bi to podrazumevalo da zapravo ima nešto da kaže“), o vozaču u kolima ispred koji je stao na žuto svetlo („nikakav smisao za *žurbu*“), tehničaru iz *Epla* koji nije mogao da mu popravi laptop („i to mi je neki tehničar“).

„Džone“, pokušavam da ga prekinem, ali on je već počeo da priča nepovezanu priču o supruzi. Nema šanse da ubacim ni reč, a došao je kod mene da mu pomognem.

Usput, ja sam njegov novi terapeut. (Prethodnu terapiju, koja je potrajala cele tri seanse, prekinuo je zbog terapeutkinje, koja je „bila je fina, ali [pretpostavljate već] idiot“.)

„I onda se Margo naljuti – možete li da verujete?“, priča on. „Ali mi *ne kaže* da se naljutila. Samo se *ponaša* ljuto i ja onda treba da je *pitam* šta nije u redu. Ali već znam da će, ako je i pitam, prva tri puta samo odgovoriti: 'Ništa', a onda će možda na četvrto ili peto pitanje odgovoriti sa: 'Znaš ti dobro šta nije u redu, a onda ću ja reći: 'Ne znam, jer da znam, ne bih te *pitao!*'“

I onda se nasmeši. Širokim osmehom. Pokušavam da se uhvatim za taj osmeh – bilo šta što će promeniti njegov monolog u dijalog i omogućiti mi da ostvarim kontakt s njim.

„Zanima me vaš osmeh“, kažem mu. „Upravo pričate kako vas veliki broj ljudi u okruženju frustrira, uključujući i Margo, a opet se smešite.“

Osmeh postaje još veći. Ima najbelje zube koje sam ikada videla. Sijaju poput dijamanta. „Smeškam se, Šerloče, zato što *tačno* znam šta muči moju ženu!“

„Aha!“, ogovaram. „Dakle...“

„Čekajte, čekajte. Sad će najbolji deo“, prekida me on. „Dakle, kao što sam rekao, ja *zaista* znam šta nije u redu, ali nisam naročito zainteresovan da slušam još jednu pritužbu na moj račun. Tako da ovog puta, umesto da pitam, odlučujem da...“

Zastaje i baca pogled prema satu na polici iza mene.

Želim da iskoristim priliku da pomognem Džonu da uspori. Mogla bih da prokomentarišem pogled na sat (da li se oseća da ga požurujem?) ili činjenicu da me je upravo nazvao Šerlok (da li sam ga nečim iritirala?). Ili bih mogla da se zadržim na onome što nazivamo sadržajem – na narativu koji izgovara – i da pokušamo da shvatimo zašto osećanja koja Margo proživljava on izjednačava sa pritužbama. Ali ako se zadržim na sadržaju, uopšte se nećemo povezati tokom ove seanse, a Džon, jasno mi je već, ima problem s povezivanjem s ljudima.

„Džone“, pokušavam ponovo. „Pitam se da li bismo mogli da se vratimo na ovo što se upravo desilo...“

„O, odlično“, prekida me on. „Imam još dvadeset minuta.“ I onda se vraća svojoj priči.

Osećam kako me preplavljuje nagon za zevanjem, baš intenzivan, i čini mi se da samo nekom nadljudskom snagom uspevam da zadržim vilice spojene. Osećam kako mi se mišići stežu, stvarajući čudnu grimasu na licu, ali na sreću, zevanje zaustavljam. Nažalost, umesto njega se desilo podrigivanje. Podrignula sam glasno, kao pijanica. (A to nisam. Mnogo toga neprijatnog bi se trenutno moglo reći za mene, ali pijanica definitivno nisam.)

Usta ponovo pokušavaju da se otvore, ali stežem usne tako jako da osećam da mi oči suze.

Naravno, Džon se ponaša kao da to nije primetio. I dalje nastavlja da se žali na Margo. *Margo je uradila ovo. Margo je uradila ono. Ja sam rekao to. Ona je rekla ovo. Pa sam onda ja rekao...*

Možda bi trebalo da popričaš sa nekim

Dok sam stažirala, jedna supervizorka mi je rekla: „U svakome ima nečega dopadljivog“, i na moje veliko iznenađenje, pokazalo se da je u pravu. Nemoguće je da nekoga potpuno upoznate a da ne počne da vam se dopada. Trebalo bi da uzmemo dva najveća protivnika na svetu, da ih smestimo u istu prostoriju, gde će podeliti jedan s drugim svoju prošlost i iskustva, strahove i borbe, i neprijatelji će odjednom početi da se slažu. Ja sam doslovno uspevala da pronađem nešto što mi se svidelo u svakom pacijentu, uključujući i tipa koji je pokušao da izvrši ubistvo. (Ispod tog besa skrivala se veoma nežna dušica.)

Nije mi čak smetalo ni kada mi je prethodne sedmice, na našoj prvoj seansi, Džon objasnio da je odabrao mene zato što sam ja „niko i ništa“ u Los Angelesu, u smislu da ovde neće naleteti ni na koga od svojih kolega iz šou-biznisa kada bude dolazio na terapiju. (Njegove kolege, pretpostavljao je, idu kod „poznatih i *iskusnih* terapeuta.“) Jednostavno sam to zabeležila negde u umu i ostavila za neki budući razgovor, kada bude otvoreniji za komunikaciju sa mnom. Niti sam pokazala iznenađenje kada mi je na kraju seanse dao smotuljak novčanica, uz objašnjenje da više voli da plaća tako, jer ne želi da njegova supruga sazna da ide na terapiju.

„Vi ćete mi biti kao ljubavnica“, izjavio je. „Zapravo, više kao kurva. Bez uvrede, ali niste tip žene koji bih odabrao za ljubavnicu... Znete već na šta mislim.“

Nisam znala na šta misli (neka plava? mlađa? s beljim i blistavijim zubima?), ali pretpostavila sam da je taj komentar samo još jedan od Džonovih mehanizama odbrane protiv zblježavanja ili priznavanja da mu je potrebno drugo ljudsko biće.

„Ha-ha, moja kurva!“, rekao je zastajući kod vrata. „Jednostavno ću doći ovde svake sedmice, oslobađati se tenzije, a niko ne mora da zna! Nije li to smešno?“

O da, želela sam da kažem, *crkoh od smeha*.

Ipak, slušajući njegov smeh kako odzvanja hodnikom, bila sam sigurna da ću uspeti da zavolim i Džona. Ispod njegovog odbojnog stava sigurno će se pojaviti i nešto dopadljivo – možda čak i prelepo.

Ali to je bilo prošle sedmice.

Danas je delovao kao stopostotni seronja. Seronja sa sjajnim zubima.

Imaj saosećanja, imaj saosećanja, imaj saosećanja. Ponavljam svoju tihiu mantru dok se trudim da ponovo usmerim svu pažnju na Džona. Sada priča o grešci koju je napravio jedan od članova njegove ekipe na snimanju emisije (čovjek koji se, kako Džon kaže, jednostavno zove Idiot), i u tom trenutku

nešto mi sinu: Džonovo zvocanje zazvučalo mi je zastrašujuće poznato. Ne situacije koje opisuje, već osećanja koja one bude u njemu – *i u meni*. Znam koliko je prijatno kada svoje frustracije otkrivete spoljašnjem svetu, kada poreknete bilo kakvu ulogu u egzistencijalnoj predstavi pod nazivom *Moj neverovatno značajni život*. Znam kako izgleda kupati se u samosažaljivom besu, u ubeđenju da radimo sve ispravno, a trpimo užasnu nepravdu – jer sam se *upravo tako* osećala ceo dan.

Ono što Džon ne zna jeste da se ja oporavljam od prethodne večeri, kada mi je čovek, za kog sam verovala da ću se za njega udati, saopštio da raskida sa mnom. Danas pokušavam da se usredsredim na pacijente (dozvoljavam sebi da plaćem samo u desetominutnim pauzama između seansi, pažljivo brišući razlivenu maskaru pre sledećeg pacijenta). Drugim rečima, nosim se sa svojim bolom na isti način na koji se, pretpostavljam, i Džon bori: prikrivajući ga.

Kao terapeut, znam dosta o bolu, koliko je povezan s gubitkom. Ali isto tako znam nešto što je manje poznato: da promena i gubitak idu podruku. Nema promene bez gubitka, zato tako često ljudi govore da žele promenu, a opet sve ostaje isto. Da bih pomogla Džonu, moram da otkrijem šta bi bio njegov gubitak, ali pre svega, moram da razumem svoj. Zato što u ovom trenutku mogu da mislim samo o onome što je moj dečko uradio sinoć.

Kakav idiot!

Gledam Džona i razmišljam: *Potpuno te razumem, brate moj.*

Čekaj malo, verovatno razmišljate. Zašto nam ovo govoriš? Zar terapeuti ne bi trebalo da odvoje privatni život od posla? Zar ne bi trebalo da su prazne table koje nikad ništa ne otkrivaju o sebi, da budu objektivni posmatrači koji se uzdržavaju od obraćanja pacijentu imenom – čak i u mislima? Osim toga, zar ne bi trebalo da baš terapeuti pre svih ostalih imaju sređen život?

S jedne strane, da. Sve što se događa u ordinaciji psihoterapeuta treba da bude isključivo orijentisano ka pacijentu, i ako terapeut nije u stanju da odvoji svoje tegobe od onih zbog kojih pacijenti dolaze kod njega, onda bi, bez dileme, trebalo da odabere drugu profesiju.

S druge strane, ovo – ovo što se događa sada i ovde, između vas i mene – nije terapija, već priča o terapiji: kako se isceljujemo i gde nas to vodi. Poput onih emisija na *Nacionalnoj geografiji*, koje prikazuju razvoj embriona i rođenje neke retke vrste krokodila, i ja želim da uhvatim taj proces u kojem ljudi, trudeći se da se razviju, guraju svoje ljske sve dok ih tiho (a ponekad i glasno) i polako (a ponekad odjednom) ne razbiju i otvore.

Možda bi trebalo da popričaš sa nekim

Iako prizor terapeuta s razmazanom maskarom na pauzi između seansi sigurno nije najprijetniji koji možete zateći, upravo s njim počinje ova priča o nekoliko odabranih ljudi koje ćete uskoro upoznati – počinje s mojom ljudskošću.

Terapeuti se, naravno, susreću sa svakodnevnim životnim izazovima baš kao i svi drugi. Upravo zahvaljujući tome, možemo da se povežemo s nepoznatima koji nam poveravaju svoje najintimnije priče i tajne. Stručna obuka nas je opremila teorijom, alatima i tehnikama, ali u osnovi tog teško stečenog profesionalnog iskustva leži činjenica da mi zapravo razumemo koliko je teško biti ljudsko biće. Što će reći, mi svaki dan dolazimo na posao kao i vi – sa svojim ličnim ranjivostima, žudnjama i nesigurnostima, i svojom prošlošću. Od svih mojih referenci kao terapeuta, najvažnija je članska kartica koju imam kao aktivni član ljudske vrste.

Ali pokazivanje te ljudskosti je sasvim druga stvar. Koleginica mi je ispričala da joj se dogodila ovakva situacija: kada ju je doktor pozvao da joj saopšti da njena trudnoća nije održiva, ona se zatekla u *Starbaksu* i počela da plače. To je videla jedna njena pacijentkinja, koja je odmah otkazala sledeću seansu i više se nikad nije pojavila.

Sećam se priče koju je pisac Endru Solomon ispričao o bračnom paru koji je upoznao na jednoj konferenciji. Tokom tog dana, oba supružnika su mu pojedinačno poverila da koriste antidepresive, ali da ne žele da supružnik to sazna. Ispostavilo se da su krili *isti lek u istoj kući*. Ma koliko da smo se kao društvo otvorili za teme koje su nekada bile isključivo privatne, stigma prema našim emotivnim bitkama i dalje je zastrašujuća. Pričaćemo gotovo s bilo kim o svom fizičkom zdravlju (može li iko da zamisli da supružnici kriju jedno od drugog lek za refluks?), čak i o seksualnom životu, ali pomenete li anksioznost, depresiju ili neutaživi osećaj patnje, izraz sagovornikovog lica verovatno će poslati jasnu poruku: „Vadi me iz ovog razgovora, *pronto!*“

Ali čega se toliko plašimo? Nije kao da ćemo zaviriti u te tamne kutke, upaliti svetlo i ugledati gomilu bubašvaba. Svici takođe vole tamu. Ima lepote i na takvim mestima. Ali moramo da zavirimo u njih da bismo je videli.

Moj posao kao terapeuta podrazumeva upravo to zavirivanje.

I ne samo kada su u pitanju pacijenti.

Evo jedne informacije o kojoj se malo govori: i terapeuti idu na terapiju. Zapravo, obavezni smo da idemo tokom obuke, kao obavezan deo usavršavanja za licencu, i to da bismo iz prve ruke osetili kako će se naši budući pacijenti osećati. Učimo kako da prihvatimo kritiku, kako da tolerišemo neprijatnost,

da postanemo svesni mrtvih uglova i sagledamo uticaj naše prošlosti i ponašanja na sebe i druge.

Kada dobijemo licencu, ljudi onda dolaze kod nas po savet... a mi i dalje idemo na terapiju. Ne nužno konstantno, ali većina nas se više puta tokom karijere zatekla na nečijem tuđem kauču, delom da bismo imali gde da razgovaramo o emotivnom uticaju posla kojim se bavimo, a delom i zato što nam se dešava život i terapija nam pomaže da se suočimo sa sopstvenim demonima kada nam svrate u posetu.

A svratiće sigurno, zato što svako ima demone – velike, male, stare, nove, tihe, glasne, kakve god. Ovi zajednički demoni su svedočanstvo da ipak nismo tako nedodirljivi kao što želimo da verujemo. I zahvaljujući toj spoznaji, možemo da uspostavimo drugačiji odnos s demonima, u kojem više ne pokušavamo da se rešimo nezgodnog unutrašnjeg glasa ili da potisnemo emocije pomoću prevelike količine vina i hrane ili uz sate provedene na internetu (što je aktivnost koju jedan moj kolega naziva „najefikasnijim kratkoročnim sedativom koji se može dobiti bez recepta“).

Jedan od najvažnijih koraka u terapiji jeste pomaganje ljudima da preuzmu odgovornost za okolnosti u kojima se nalaze, jer kada shvate da mogu (i moraju) sami da utiču na sopstveni život, postaju slobodni da naprave promenu. Međutim, često ljudi nose sa sobom uverenje da je većina njihovih problema nastala usled okolnosti ili neke specifične situacije koja uopšte ne zavisi od njih – dakle, da su uzrokovani spolja. A ako probleme izaziva nešto ili neko drugi, to *spolja*, zašto bi se oni trudili da se menjaju? Čak i kad odluče da nešto promene, zar ostatak sveta neće biti isti?

To je razuman argument. Ali život uglavnom ne funkcioniše tako.

Sećate li se Sartrove čuvene izjave: „Pakao, to su drugi“? To je tačno – svet je pun teških ljudi (ili kako bi ih Džon nazvao, idiota). Mogu da se kladim da ste u stanju da nabrojite bar pet zaista teških ljudi bez ikakvog razmišljanja – neke izbegavate u širokom luku, a druge biste isto tako zaobišli kada ne biste s njima delili prezime. A ponekad – češće nego što želimo da priznamo – ti teški ljudi smo i mi sami.

Tako je – ponekad smo pakao mi.

Ponekad smo *mi* uzrok svih teškoća. I ako uspemo da se sklonimo sami sebi s puta, desiće se nešto fenomenalno.

Terapeut će postaviti ogledalo pacijentu, ali pacijenti će takođe postaviti ogledalo terapeutu. Terapija ni približno nije jednostrana aktivnost; ona je paralelni proces. Svakoga dana naši pacijenti pokreću pitanja o kojima i sami moramo da razmislimo. Ako oni uspeju jasnije da sagledaju sebe u našem

Možda bi trebalo da popričaš sa nekim

odrazu, i mi ćemo jasnije videti sebe u njihovom. Ovo se dešava terapeutima dok drže seanse, ali im se dešava kada su i sami na terapiji. Mi smo ogledala koja odražavaju odraz drugog ogledala, otkrivajući jedno drugom ono što još sami ne možemo jasno da vidimo.

Što me vraća na Džona. Tog dana ne razmišljam ni o čemu od ovoga. Što se mene tiče, to je bio težak dan s teškim pacijentom, a što je još gore, Džon dolazi posle mlade i tek udate pacijentkinje, koja umire od raka – što nije dobar termin ni za koga, ali naročito nije kada se niste naspavali, kada su vaši planovi za venčanje upravo otkazani, i znate da je vaša bol trivijalna u odnosu na neizlečivo bolesnu ženu, ali istovremeno osećate (iako još ne znate) da uopšte nije trivijalna jer se nešto kataklizmično dešava u vama.

Za to vreme, oko dva kilometra dalje, u živopisnoj zgradi s fasadom od cigle, u uskoj jednosmernoj uličici, terapeut Vendel u svojoj ordinaciji takođe prima pacijente. Jedan za drugim, oni sedaju na njegov kauč i pričaju o istim temama o kojima moji pacijenti govore meni na jednom od viših spratova staklene poslovne zgrade. Vendelovi pacijenti odlaze kod njega već sedmicama, mesecima, pa čak i godinama, a ja tek treba da ga upoznam. U stvari, ja tad još nisam ni čula za njega. Ali i to će se uskoro promeniti.

Jer ću ubrzo postati Vendelov najnoviji pacijent.

Kada bi kraljica imala onu stvar

BELEŠKA IZ KARTONA, LORI:

Pacijentkinja u srednjim četrdesetim godinama, došla na terapiju zbog emotivnih posledica neočekivanog raskida. Kaže da joj je potrebno „samo nekoliko seansi da bi se izborila“.

Sve počinje sa *ispoljavanjem problema*.

Po definiciji, taj problem je situacija koja podstakne nekoga da krene na terapiju. To može biti napad panike, gubitak posla, smrt bliske osobe, rođenje, problem u vezi, nesposobnost donošenja važnih životnih odluka ili nalet depresije. Ponekad je problem manje specifičan – osećaj zaglavljenosti ili nejasan ali konstantno prisutan utisak da nešto nije kako treba.

Šta god da je u pitanju, problem se uglavnom ispoljava zato što je osoba došla do neke prelomne tačke u životu. *Da li da skrenem levo ili desno? Da li da pokušam da održim status kvo ili da se otisnem u nepoznato?* (Upozorenje: terapija će vas uvek odvesti u nepoznato, čak i kad želite da sačuvate status kvo.)

Ali ljudi ne mare za prelomne tačke kada dođu na prvu seansu. Tada uglavnom žele samo olakšanje. Žele da vam ispričaju svoju priču, počevši od ispoljenog problema.

Zato mi dozvolite da vas uputim u Incident s Dečkom.

Prvo što želim da kažem o Dečku jeste da je on izuzetno pristojno ljudsko biće. Dobar je i velikodušan, duhovit i pametan, a kada vas ne zasmehava, ide u apoteku u dva ujutru da bi vam doneo antibiotik koji želite da počnete da pijete što pre. Ako ode u prodavnicu, poslaće vam poruku da pita treba li i vama nešto, a kada odgovorite da vam treba samo neki deterdžent za veš, doneće vam i omiljene grickalice i dvadeset boca javorovog sirupa za palačinke koje će lično praviti. Odneće tih dvadeset boca sirupa od garaže do vaše kuhinje i uredno će spakovati devetnaest na najvišu policu, a jednu će ostaviti na pultu, da vam bude pri ruci ujutru.

Osim toga, ostavlja vam ljubavne porukice na stolu, drži vas za ruku i otvara vrata, i nikad se ne žali kada ga odvučete na porodična okupljanja, već istinski uživa u društvu vaših rođaka, čak i onih bučnih ili starijih. Bez ikakvog povoda šalje pakete s *Amazona* pune knjiga (pošto su vama knjige

Možda bi trebalo da popričaš sa nekim

ekvivalent za cveće), a uveče, zagrljeni, naglas čitate odlomke iz njih jedno drugom, praveći pauzu samo za maženje. Dok uživete u maratonskom gledanju serija na *Netfliksu*, masira vam onu bolnu tačku na leđima, a kada prestane, pa ga čušnete, nastaviće još šezdeset predivnih sekundi pre nego što pokuša da se izvuče a da vi to i ne primetite (vi se, naravno, pravite da ne primećujete). Dozvoljava vam da dovršite njegove sendviče i rečenice i kremu za sunčanje i tako pažljivo sluša sve o vašem danu, kao da vam je lični biograf, kao da će on zapamtiti više o vašem životu od vas.

Ako vam ovaj prikaz zvuči pomalo subjektivno, biće da je to zato što i jeste. Ima mnogo načina da se ispriča neka priča, a ako sam nešto naučila kao terapeut, to je da je većina ljudi ono što se naziva nepouzdanim pripovedačima. To ne znači da oni namerno iskrivljaju sliku. Više je reč o tome da svaka priča ima više niti, a oni jednostavno izostavljaju one koje im se ne uklapaju. Većina toga što mi pacijenti ispričaju je istina – samo s njihove trenutne tačke gledišta. Pitajte nekoga o supružniku dok su još zaljubljeni, i pitajte istu tu osobu o tom istom supružniku posle razvoda, i oba puta ćete dobiti samo pola priče.

A ovo što ste upravo čuli o Dečku? To je dobra polovina.

A sad loša: deset je sati uveče, radni dan. U krevetu smo, pričamo, i upravo smo odlučili koje bioskopske karte da rezervišemo za naredni vikend kada se Dečko odjednom učuti.

„Jesi li umoran?“ pitam ga. Oboje smo zaposleni samohrani roditelji u srednjim četrdesetim, pa je normalno da tišina zbog iscrpljenosti ne znači ništa. Čak i kada nismo preumorni, prija nam da sedimo zajedno u tišini, tako se odmaramo. Ali kada bi tišina mogla da se čuje, tadašnja bi zazvučala drugačije. Ako ste ikada bili zaljubljeni, znate o kakvoj tišini govorim: onoj čiju frekvenciju razume samo vaša bolja polovina.

„Ne“, odgovara on. To je samo jedan slog, ali glas mu gotovo neprimetno zadrhti, a onda usledi još uznemirujuće tišine. Pogledam ga, on mi uzvratil pogled. Nasmeši se, ja se nasmešim, i onda se ponovo spusti zaglušujuća tišina, koju remeti samo šuškanje pokrivača dok Dečko tres stopalom. Sada sam već uznemirena. Na poslu mogu da odsedim maratonske tišine, ali u svom krevetu ne mogu da izdržim duže od tri sekunde.

„Dobro, da li se nešto desilo?“ pitam ga, trudeći se da zvučim opušteno, ali ako nešto deluje kao retoričko pitanje, to je ovo. Odgovor je očigledno *da*, jer otkako je sveta i veka, nikad opušten odgovor nije usledio na ovo pitanje. Kada mi na terapiju dolaze parovi, iako je inicijalno odgovor uvek

ne, s vremenom se odgovor iskristališe u neku od ovih verzija: Varam te! – Kreditna kartica je potrošena do limita! – Moja stara majka dolazi da živi sa nama! – Više te ne volim!

Dečkov odgovor nije ništa bolji.

Kaže mi: „Shvatio sam da ne mogu da živim s detetom pod istim krovom narednih deset godina.“

Shvatio sam da ne mogu da živim s detetom pod istim krovom narednih deset godina?

Prasnem u smeh. Znam da ništa nije smešno u vezi s tim, ali s obzirom na to da planiramo da provedemo ostatak života zajedno, a ja imam osmogodišnje dete, ta izjava zvuči toliko suludo da mora biti šala.

Dečko ne govori ništa, pa ja prestajem da se smejem. Pogledam ga. On skreće pogled.

„O čemu, pobogu, *pričaš*? Kako misliš ne možeš da živiš s detetom narednih deset godina?“

„Žao mi je“, kaže on.

„Žao zbog čega?“, pitam pokušavajući da shvatim. „Hoćeš da kažeš da si ozbiljan? Ne želiš da više budemo zajedno?“

Objašnjava *da želi* da budemo zajedno, ali pošto njegovi tinejdžeri odlaze na fakultet, shvatio je da ne želi da čeka još deset godina da se гнездо ponovo isprazni.

Vilica mi pada. Bukvalno. Osećam kako stoji otvorena. Prvi put čujem za ovo i treba mi minut da vratim usta u poziciju za govor. U glavi mi se vrti samo: *Štaaaaaaaa?* – ali usta izgovaraju: „Koliko dugo se već tako osećaš? Da te sada nisam pitala da li se nešto desilo, kad bi se setio da mi *kažeš*?“ Razmišljam kako ovo ne može zaista da se dešava jer smo bukvalno pre pet minuta odabrali film za vikend. Planirali smo da budemo zajedno za vikend. *Da idemo u bioskop!*

„Ne znam“, kaže on posramljeno. Sleže ramenima, ali tako da celo telo učestvuje u tom pokretu. „Činilo mi se da nikad nije dobar trenutak da to pomenem.“ (Kada moji prijatelji terapeuti čuju ovaj deo priče, odmah ga dijagnostikuju kao *izbegavača*. A kada je čuju prijatelji koji nisu terapeuti, oni ga odmah dijagnostikuju kao *seronju*.)

Još tišine.

Osećam se kao da posmatram ovu scenu s visine, gledam neku zbunjenu verziju sebe kako se neverovatnom brzinom kreće kroz faze tugovanja: poricanje, bes, pregovaranje, depresija, pa prihvatanje. Ako je smeh bio poricanje, a „kad bi se setio da mi kažeš“ bes, prelazim na pregovaranje. Kako, želim da